

ПРОУЧВАНЕ НА ПРАКТИКИТЕ НА ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ В БЪЛГАРИЯ ЗА ОЦЕНКА ВЛИЯНИЕТО НА КЛИМАТИЧНИЯ РИСК ВЪРХУ ДЕЙНОСТТА ИМ

Д-р Рая Драгоева¹

Резюме: *Днес сме изправени пред множество предизвикателства в глобален план. Светът преминава през кризи от различно естество в т. ч. и климатична криза. Изменението на климата и катастрофалните климатични промени имат дългосрочни негативни последици. Те оказват влияние върху различни сектори от икономиката, като макар и индиректно дават своето отражение и върху банковия сектор. Банковите институции като финансови посредници, предоставящи кредити на икономически субекти от различни сектори ги прави уязвими към този риск. Поради тази причина не може бъде пренебрегната вероятността изменението на климата да предизвика системни финансови рискове. Регулаторите и търговските банки трябва да вземат под внимание климатичните рискове и да ги включват в моделите си за оценка на финансовата стабилност. Целта на изследването е да изследва практиката на българските банки дали са възприели модели за оценка на влиянието климатичния риск върху дейността им.*

Ключови думи: банки, климат, риск, кредити

JEL: G2, G21

DOI:

STUDY OF THE PRACTICES OF COMMERCIAL BANKS IN BULGARIA TO ASSESS THE IMPACT OF CLIMATE RISK ON THEIR ACTIVITIES

Raya Dragoeva, PhD

Abstract: *Today we are facing many challenges globally. The world is going through crises of a different nature, including a climate crisis. Climate change and catastrophic climate change have long-term negative consequences. They have an impact on various sectors of the economy, although indirectly they also have an impact on the banking sector. Banking institutions as financial intermediaries providing loans to economic entities from various sectors makes them vulnerable to this risk. For this reason, the possibility that climate change will cause systemic financial risks cannot be ignored. Regulators and commercial banks should take climate risks into account and include them in their financial stability assessment models. The purpose of the study is to examine the practice of Bulgarian banks, whether they have adopted models for assessing the impact of climate risk on their activities.*

Key words: banks, climate, risk, credits

JEL: G2, G21

DOI:

¹ raya_dragoeva@abv.bg, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов, България

1. Въведение

Светът преминава през множество кризи, които се наслагват, подсилват се взаимно и променят всички сектори. Несигурността, енергийната криза, инфлацията са само част от тях. Напоследък все по-често се говори за климатичните сътресения и тяхното отражение върху отделните сектори в икономиката, вкл. банковия. Макар да изглежда, че промените в климата не влияят пряко върху дейността на банките, ролята им на финансови посредници ги прави зависими и податливи на такъв риск. Климатичната криза се задълбочава с всеки изминал ден. Все повече банкови институции започват да интегрират климатичния риск в рамките си за управление на риска, но процеса е бавен.

Рискът от климатичните изменения може да се изрази върху качеството на кредитните портфейли на банковите институции, основно чрез тяхното въздействие върху способността на домакинствата и фирмите да изплащат своите задължения. Финансовите рискове, породени от климатичните промени, имат определени отличителни характеристики, които ще доведат до сериозни предизвикателства пред банковия сектор. Една от тези характеристики е техния широк обхват, което означава, че те ще засегнат икономически агенти във всички сектори и географски региони (NGFS, 2019).

2. Характеристика на ESG рисковете

Банковото дело е един от най-важните стълбове във финансовия сектор, който има трудната задача да поддържа устойчивото развитие (Цонкова, 2022). Устойчивостта е ключова тенденция в банковата индустрия, което налага необходимостта от правилно анализиране на корпоративната социална отговорност и проблемите на околната среда. Банковите институции са участниците в глобалната икономика, които търсят доверието на клиентите, добра репутация и доходност. Същевременно тяхната дейност се влияе от околната среда и социалните условия. С оглед на тези тенденции са разработени нови регулации т.нар. ESG (Environmental, Social, and Governance), които се отнасят за екологично, социално и корпоративно управление, и които банките трябва да прилагат.

ESG рисковете обхващат широк кръг от фактори, които могат да окажат значително влияние върху операциите и финансовите резултати на банките. Интерпретацията на сложността и взаимозависимостта на тези рискове е от съществено значение за ефективното управление на риска в банковия сектор. Банковите институции разглеждат климатичните рискове в две групи:

- Физически рискове: в тази група попадат природните явления като суша, много високите или ниски температури, урагани, наводнения, пожари. Събитията с такъв обхват и нарастваща честота могат да доведат до щети на офисите, банковата дейност, клиентите и икономиката като цяло. Екстремните метеорологични явления и климатичните промени в дългосрочен план могат да доведат до затваряне на банкови клонове в зависимост от производствения сектор и до намаляване способността на кредитополучателите да обслужват своите задължения;

- Втората група са т. нар. рискове на прехода те оказват влияние върху продуктите и услугите на банките вследствие на преминаването към

икономика с по-ниски въглеродни емисии. Или казано по друг начин рисковете, които поемат банковите институции във връзка с променящите се политики, правила и разпоредби, чиято цел е да ограничат изменението на климата (Thomson Reuters Regulatory Intelligence, 2021).

Влиянието на тези рискови фактори върху кредитните институции може да се наблюдава посредством традиционните рискови категории. В таблицата са представени потенциалните ефекти при всеки вид риск:

Таблица 1. Как изменението на климата може да бъде двигател на традиционните банкови рискове (примери)

Засегнати рискове	Физически рискове		Рискове на прехода	
	Свързани с климата	Екологични рискове	Свързани с климата	Екологични рискове
	Екстремни климатични явления Хронични метеорологични модели	Воден стрес Недостиг на ресурси Загуба на биоразнообразие Замърсяване Други	Политика на регулиране Технология Настроения на пазара	Политика на регулиране Технология Настроения на пазара
Кредитен риск	Вероятностите от неизпълнение и загуба при неизпълнение на експозиции в рамките на сектори или географски области, уязвими на физически риск, могат да бъдат засегнати.		Стандартите за енергийна ефективност могат да предизвикат значителни разходи за адаптиране и по-ниска корпоративна рентабилност, което може да доведе до по-висока вероятност от неизпълнение, както и до по-ниски стойности на обезпеченията.	
Пазарен риск	Тежките физически събития могат да доведат до промени в пазарните очаквания и до внезапно преоценяване, по-висока волатилност и загуби в стойността на активите на някои пазари.		Двигателите на риска от прехода могат да генерират рязко преоценяване на ценни книжа и деривати.	
Оперативен риск	Операциите на банката могат да бъдат нарушени поради физически щети на нейното имущество, клонове и центрове за данни в резултат на екстремни метеорологични явления.		Промяната на потребителските настроения по отношение на климатичните проблеми може да доведе до рискове за репутацията и отговорността на банката в резултат на скандали, причинени от финансирането на противоречиви екологични дейности.	
Други видове риск (ликвиден, бизнес модели)	Ликвидният риск може да бъде засегнат в случай, че клиенти изтеглят пари от сметките си, за да финансират ремонт на щети.		Двигателите на риска от прехода могат да повлияят на жизнеспособността на някои бизнес линии и да доведат до стратегически риск за конкретни бизнес модели, ако не се приложи необходимото адаптиране или диверсификация.	

Източник: Европейска централна банка

Степента и въздействието на двете групи риск (физически и на прехода) ще се изразява в зависимост от профила на клиентите на банковите институции и доколко тяхната дейност е свързана с климатичните рискове. Географското положение, икономическата конюнктура и предприетите от правителствата политики също влияят върху споменатите рискове. Примерите посочени по-горе в таблицата са предизвикателство, което изисква все по-голям фокус от страна на регулаторите.

3. Регулации, свързани с климатичните рискове

Влошеното състояние на околната среда и отрицателните последици за климата пораждаат необходимостта от разработване и приемане на различни законодателни мерки и инициативи с цел намаляване на тяхното въздействие.

През 2015 г. са приети Парижко споразумение относно изменението на климата¹ и Програма на ООН за устойчиво развитие до 2030 г.² След това правителствата предприемат действия по отношение на преход към ниско-въглеродни и по-кръгови икономики в глобален аспект.

Концепцията за баланс между икономиката, природната и социалната среда, съобразно с опазването и възстановяването на природните ресурси е с ключово значение при изграждането на съвременни устойчиви политики. На европейско ниво Европейският зелен пакт (или Европейска зелена сделка) е стратегията, която си поставя за цел да превърне Европа в модерна и конкурентна икономика, и в дългосрочен план да бъде първия неутрален по отношение на климата континент. Разбира се основна роля в това отношение се очаква за изиграе банковия сектор и като цяло финансовия (Европейски съвет, 2019).

На тази основа Европейския банков орган разработва и публикува План за действие за устойчиво финансиране (ЕВА, 2019) и Дискусионен документ относно интегрирането на ESG рискове в регулаторната и надзорната рамка. Под внимание е взето провеждането на стрес-тестове и оценката на ESG рисковете като част от редовни надзорни прегледи.

В средата на 2020 г. е публикуван Регламент (ЕС) 2020/852 (т. нар. „Регламент на таксономията“), част от законодателната рамка, която е съсредоточена в опазването на околната среда. Целта на регламента е да се определят единни критерии за класифициране на инвестициите като устойчиви. А през 2021 г. е приет и публикуван Делегиран регламент (т.нар. „Делегиран регламент за климата“). В него са представени съдържанието, методологията и представянето на информацията, която да бъде оповестявана

¹ Повече информация за Парижко споразумение относно изменението на климата - <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>

² Програма на ООН за устойчиво развитие до 2030 г. - <https://sdgs.un.org/2030agenda>

от финансовите и нефинансовите предприятия по отношение екологично устойчивите икономически дейности, които изпълняват.

За банковите институции коефициентът на зелени активи (Green Asset Ratio - GAR) е приет от европейските регулаторни органи като ключов показател, относно измерване съотношението на изравнената с таксономията експозиция в баланса спрямо общата стойност на обхванатите категории финансови активи. „Разбивката на общия GAR по тип контрагент, екологична цел и вид актив предоставя задълбочена информация за профила на устойчивост на дадена кредитна институция.“ (Brühl, 2023).

Банковите институции в България оповестят информация за инициативите, които провеждат по отношение влиянието на климата и околната среда. А относно кредитирането, което е една от основните дейности на банките, приложението на практиките по управление на екологичните рискове все още са в начален етап.

Пощенска банка¹ прилага разработена Процедура за управление на екологичния и социалния риск в кредитирането. Процедурата съдържа определена методология, посредством която се прави оценка на екологичния риск и се извършва последващ мониторинг в кредитния процес. Банката работи и по създаването на зелени банкови продукти - депозитен продукт IDNEX Climate Change и целта ѝ е да разшири портфолиото си в следващите години.

ТИ БИ АЙ Банк е разработила ESG рамка за управление на климатичния риск, в основата на която е застъпена декларация за оценка на риска, имаща за цел да предпази институцията от поемане на твърде голям риск. Банката също така прилага Регламент (ЕС) 2020/852 за таксономията и Делегирания регламент (ЕС) 2021/2178.²

В края на 2021 г. Банка ДСК³ стартира проект ЕКО, целта на който е да бъдат поставени основи за системно управление на рисковете, свързани с климата. Проекта е с насоченост разработване на методология на база въведените изисквания от ЕЦБ, която да оцени влиянието на климатичните рискове. Банката внедрява в своята политика за управление на риска рамка за екологични социални и управленски отговорности (ESUO/ESG) при отпускането на кредити и техния мониторинг.

В съответствие със стратегията на КВС, Обединена българска банка разширява своите политики за преход към по-устойчива икономика. През 2021 г. е въведена оценка на ЕСУ факторите, която е част от кредитния процес: тук се включва въздействието на екологичните, социалните и управленските фактори върху кредитополучателите в сектори, които са изложени на

¹ Повече информация - https://www.postbank.bg/-/media/Folder-2022/PB_Nefinansova_deklaratsiya_2021_BG-210x297mm.pdf

² Годишно оповестяване ТИ БИ АЙ Банк - https://tbibank.bg/wp-content/uploads/2023/06/Annual-Disclosure-of-TBI-Bank-EAD-31-12-2022_BG-1.pdf

³ Вж. <https://dskbank.bg/>

висок риск. Банката прилага и Регламент (ЕС) 2020/852 за таксономията и Делегирания регламент (ЕС) 2021/2178 на Европейската централна банка.¹

Във връзка с изискванията на Европейската централна банка за отпускане и мониторинг на кредити, Уникредит Булбанк² е разработила въпросник за оценка на климатични риск, който има за цел да определи клиентската позиция по пътя на прехода. Банката работи върху управленска стратегия, която да въведе вътрешни насоки за класифицирането на банковите продукти и услуги като екологични.

Първа инвестиционна банка³ разработва екологосъобразни финансови продукти и услуги, с които се стреми да подкрепя бизнеса и клиентите си. Банката предлага ипотечен кредит „Устойчиво бъдеще“ в изпълнение на политиката за редуциране на въглеродния отпечатък. Кредитни продукти за бизнес клиенти: „Зелен транспорт“ и „Зелена енергия“ продукт „Еко портфейл“, насочен е към физическите лица и бизнес клиентите и който е обвързан с портфейл от облигации, базирани на „зелени“ проекти.

Прегледът на рисковете, свързани с климата и околната среда, в Централна кооперативна банка, представлява обобщаване на информацията от нейните кредитополучатели и оценка на тяхната дейност, която те осъществяват. Това се прави в съответствие с Регламента за таксономията. Банката заедно с „Мастъркард“, предлагат иновативна услуга - дигитално приложение, с което клиентите могат да измерят и да управляват въглероден си отпечатък, т.е. при извършването на транзакции, те проследяват какво влияние имат техните покупки върху климата и околната среда.⁴

Въз основа на съвкупност от критерии за въздействието върху околната среда ПроКредит Банк извършва подробен анализ и непрекъснат мониторинг на онези икономически дейности, носещи потенциален риск за природата и околната среда. Прави се оценка на екологичният риск при всяко искане за финансиране и ако носят риск за околната среда се отказват. Банковата институция предлага продукти с екологична насоченост: Кредит „Зелена инвестиция“, Кредит „ЕкоМобилност“ за бизнес клиенти, Кредит „ЕкоМобилност“ за физически лица, Кредит за фотоволтаична инсталация за бизнес клиенти, Кредит за фотоволтаична инсталация за физически лица.⁵

¹ Вж. www.ubb.bg/attachments/Tab/962/download_bg/UBB-FS2022-BG-final.pdf

² Годишен отчет Уникредит Булбанк - https://www.unicreditbulbank.bg/media/filer_public/25/70/25703b2e-6904-4e17-a46a-15ff51ce486a/unicredit_bulbank_godishen_otchet_2022.pdf

³ Устойчивост, ЕСУ и екологични инициативи - <https://www.fibank.bg/bg/zanas/ustojchivost>

⁴ Повече информация - www.ccbank.bg/bg/files/1839-godishen-finansov-otchet-za-2022-g.pdf

⁵ Екологични стандарти - <https://www.procreditbank.bg/bg/zanas/biznes-etika-i-ekologichni-standarti/>

4. Заключение

Липсата на достатъчно данни, информация и доказателства за последиците от климатичните рискове върху банковите институции създава проблем за възможността те да бъдат правилно отчетени, а дори и за тяхното предвиждане. Рисковете, породени от климата могат да се разглеждат като потенциални финансови рискове за банковите институции, а също така и за отслабване на стабилността и устойчивостта на цялата финансова система.

Въпросите, свързани с устойчивостта и „зеленото“ банкиране стават все по-актуални и обществено значими. Банките в България са започнали процес по внедряване на климатичния риск в управлението на своите рискове, но това все още е в начален етап. Те трябва да увеличат фокуса си върху повече инициативи във връзка с опазването на околната среда, както и да прилагат подходяща методология за изчисляването на ESG рисковете.

Използвани източници

- Европейски съвет. (2019). Европейски зелен пакт. Извлечено от <https://www.consilium.europa.eu/bg/policies/green-deal/>
- Цонкова, В. (2022). Устойчивите финанси или (р)еволуция на финансите в контекста на устойчивостта. Извлечено от <https://journals.uni-vt.bg/sia/bul/vol14/iss2/art2>
- Brühl, V. (2023). The Green Asset Ratio (GAR): a new key performance indicator for credit institutions. Извлечено от <https://link.springer.com/article/10.1007/s40822-023-00224-0#Sec4>
- EBA. (2019). Eba Action plan on sustainable finance. Извлечено от www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/EBA%20Action%20plan%20on%20sustainable%20finance.pdf
- NGFS. (April 2019 г.). Извлечено от www.ngfs.net/sites/default/files/medias/documents/synthese_ngfs-2019_-_17042019_0.pdf
- Thomson Reuters Regulatory Intelligence. (2021). ESG: Fast-emerging challenges for financial institutions. Извлечено от https://www.thomsonreuters.com/en-us/posts/wp-content/uploads/sites/20/2021/09/ESG-2021_A4_Final_web.pdf